

Tatiana CALLO

MERITOLOGIE VERSUS MERITOCRAȚIE CA FACTOR DE CULTURALIZARE

<https://doi.org/10.52603/rec.2021.30.15>

Rezumat

Meritologie versus meritocrație ca factor de culturalizare

Actualmente, în sistemul socio-cultural, ca și în cel educațional, sunt elaborate unele ideologii bazate pe merit: ideologia selecției, de natură liberală și ideologia refuzului selecției, de natură democratică. Discuțiile privind meritologia se înscriu în problematica socio-culturală și sunt privite ca un simptom al democratizării și egalizării șanselor de ascensiune socio-culturală. Esența idealului meritologiei devine ideea că dacă toți au șanse egale, atunci câștigătorii își merită succesul. În școala modernă totul trebuie să se articuleze egalității și meritului. Meritocrația și meritologia sunt principii ale dreptății. Preocuparea principală a meritologiei presupune un șir de credințe: credința în educație, în dreptate, în rezultat, în nediscriminare. Meritologia asigură șansă ca elevul să demonstreze capacitățile sale. La zi, școala se confruntă cu o serie de probleme cărora trebuie să le facă față și dintr-o perspectivă socio-culturală. Când vorbim de șanse egale pentru toți elevii, aceasta nu înseamnă că toți sunt egali, ci că pot aspira și pot concura la toate pozițiile sociale cu șanse egale. Selectarea după merite și acceptarea inegalității bazate pe merite presupune, de fapt, o egalitate reală a posibilităților.

Cuvinte-cheie: merit, meritocrație, meritologie, ideologia selecției, culturalizare, acces egal la educație, educație de elită, educație elitistă.

Резюме

Меритология versus меритократия как фактор культурного развития

В настоящее время в социокультурной, а также в образовательной системе выработан ряд идеологий, основанных на заслугах: идеология отбора либерального характера и идеология отказа от отбора демократического характера. Обсуждения меритологии являются частью социокультурных вопросов и рассматриваются как симптом демократизации и уравнивания возможностей для социокультурного восхождения. Суть идеала меритологии заключается в том, что если у всех равные шансы, то победители заслуживают своего успеха. В современной школе все должно быть сформулировано на основе равенства и достоинств. Меритократия и меритология – это принципы справедливости. Основная задача меритологии связана с рядом убеждений: вера в образование, в справедливость и, как следствие, в недискриминацию. Меритология дает возможность ученику продемонстрировать свои способности. Сегодня школа сталкивается с рядом проблем, которым ей приходится противостоять с социально-культурной точки зрения. Когда мы говорим о равных возможностях для всех учащихся, это не означает, что все равны, но что

они могут стремиться и конкурировать на всех социальных позициях, исходя из равных возможностей. Выбор на основе заслуг и принятие неравенства, основанного на заслугах, фактически предполагает реальное равенство возможностей.

Ключевые слова: заслуги, меритократия, меритология, идеология отбора, культурное развитие, равный доступ к образованию, элитное образование, элитарное образование.

Summary

Meritology versus meritocracy as a factor of culturalization

Currently, in the socio-cultural system, as well as in the educational one, some ideologies based on merit are elaborated: the ideology of selection, of a liberal nature, and the ideology of the refusal of selection, of a democratic nature. Discussions on meritology are part of socio-cultural issues and are seen as a symptom of democratization and equalization of opportunities for socio-cultural ascension. The essence of the ideal of meritology is that if everyone has equal chances, then the winners deserve their success. In the modern school, everything must be articulated in the basis of equality and merit. Meritocracy and meritology are principles of justice. The main concern of meritology involves a series of beliefs: belief in education and in justice, and as a result, in non-discrimination. Meritology provides the chance for the student to demonstrate his abilities. Today, the school faces a series of problems that it must face from a socio-cultural perspective. When we talk about equal opportunities for all students, this does not mean that everyone is equal, but that they can strive and compete in all social positions based on equal opportunities. Merit selection and acceptance of merit-based inequality presupposes, in fact, a real equality of opportunity.

Key words: merit, meritocracy, meritology, selection ideology, culturalization, equal access to education, elite education, elitist education.

Introducere

Se știe bine faptul că cultura este ceea ce rămâne după ce ai uitat tot ceea ce ai învățat, deși conceptul de cultură este utilizat ca sinonim cu educația sau învățământul. Toți știm că ea este ceea ce ne susține, dar niciunul dintre noi nu știe destul ca să poată spune ce este cultura. A face un act de cultură nu înseamnă altceva decât *mit-teilen* (în germană *a comunica, a transmite*), adică a împărți cu altcineva un lucru care, prin împărțire, în loc să scadă, sporește. În acest sens, toate cunoștințele, virtuțile, perfecționările posibile ale unui om nu ne pot de-

termina să-i atribuim calitatea de a fi cult, dacă ele acționează numai ca adaosuri care rămân, în fond, în afara lui (Râmbu 2006: 32-33). „Viitorul unei națiuni este hotărât de modul în care aceasta își pregătește tineretul”, afirma încă în secolele XV–XVI marele umanist olandez Erasmus. Oamenii se formează și se educă cu greutate, disponibilitatea unor resurse umane decente fiind sever condiționată de factori cu acțiune pe termen lung, plecând de la mediul de familie din copilărie, mediul socio-cultural în ansamblu, calitatea educației preuniversitare etc. Culturalizarea, astfel, este o completare necesară a naturii umane, este ceea ce nu știm că se petrece cu noi, este o putere a spiritului (Frangapol 2019: 20).

În felul acesta, apare o rațiune epistemică a abordării meritocrației în procesul de educație printr-o diversitate fenomenală a acesteia, diversitate ce poate fi raportată deductiv la un proces de culturalizare a personalității, reevaluând o anumită ordine constituită progresiv. Ipostazierea fenomenului meritocratic în contextul pedagogic de cultură urmărește, oricare ar fi scopurile sale imediate, o abordare rațională sau ceea ce noi am numit factor de culturalizare. În felul acesta, încercăm să promovăm o idee viguroasă, cea de meritologie în învățare, reluată pe baze analitice. Această abordare se dorește a fi o contribuție la un demers constructiv ce își propune să participe la clarificarea esențelor principiului meritologic în învățare.

Tradițiile meritocratice ale școlii sunt puternice și își au originea în timpuri străvechi. Meritocrația școlară debutează, probabil, o dată cu primele forme de organizare școlară, încă din anii 1800, consolidate prin *Legea lui Cuza* din 1864 și care continuă evolutiv până în zilele noastre. Dintotdeauna, elevii merituosi erau recunoscuți și primeau premii și recompense. În timp, meritul școlar și meritul social au devenit solidare în teorie și în practică. Lumea a înțeles faptul că școala reprezintă sau poate reprezenta o șansă pentru a „evada” dintr-o lume sau dintr-o comunitate mai puțin prielnică (Manolescu 2019: 196).

Actualmente, după cum afirmă M. Manolescu, practic se prefigurează două ideologii: *ideologia selecției* bazată pe merite școlare (de sorginte liberală) și *ideologia refuzului selecției*, în baza dreptului la educație (de sorginte democratică). Reușita sau nereușita socială sunt din ce în ce mai mult asociate cu școala. Școala, prin ceea ce face, promovează încrederea în meritocrație. În același timp, accesul liber la educație generează din ce în ce mai multe semne de întrebare privind meritocrația școlară.

Desigur, meritocrația școlară și meritocrația socială îmbracă forme diferite, în contexte diferite (Manolescu 2019: 203-204).

Un adevăr binecunoscut de toată lumea civilizată este faptul că, astăzi, în secolul XXI, o națiune năzuiește către o societate a valorilor, a meritocrației. Sistemul socio-cultural și de educație reclamă a fi structurat în așa fel încât să fie capabil să selecteze pe cei care au valoare, talent, energie și, mai ales, caracter, care să constituie generația următoare de lideri pentru fiecare segment al societății. A oferi oportunități egale pentru fiecare din cetățenii unei țări și aceștia să fie promovați numai pe criteriul valorii, al meritului, constituie un aspect al justiției sociale. O țara care eșuează să încurajeze, să sprijine dezvoltarea talentului și a capacității creatoare din fiecare individ poate fi în mare dificultate, fiindcă, se știe, calitatea unei națiuni depinde, în cea mai mare măsură, de elitele sale (Frangapol 2019: 47).

În acest context, meritocrația ar putea să încurajeze obținerea bunurilor și a serviciilor în raport cu meritele individuale. Astfel, inclusiv ocuparea posturilor, ar putea să se facă în raport cu meritele individuale. Arbitrariul ar dispărea în procesele de selecție a personalului. Educația ar cultiva meritele în raport cu competențele și eforturile individuale.

Pe de altă parte, și în meritocrație există riscul ca oportunitățile să nu fie distribuite în mod egal. Un rol important în definirea principiului meritocrației îl are modul în care este condusă societatea. Găsirea unei „lumi noi” poate însemna părăsirea propriului sistem de valori și înlocuirea acestuia cu un sistem care poate însemna moștenirea tuturor avantajelor de către urmași, inițial câștigate prin merite personale. Dorința de a trăi un alt tip de viață poate conduce la dorința de a trăi în altă lume. Este evident că modelele parentale joacă un rol important în modelarea fiecărui individ. Dar un copil nu este produsul doar al meritelor familiei lui, al materialului genetic, el reprezintă și meritele societății, ale contextelor culturale în care evoluează. Copiii care se nasc în condiții precare doresc, atunci când înțeleg sensurile ascunse ale vieții, să acumuleze informație, să se educe și să participe plenar la luarea deciziilor, la conducere și la modelarea culturală.

Plecând de la aceste considerații și asociindu-ne unui punct de vedere analitic asupra noțiunii de meritocrație, încercăm să obținem o imagine reverențială asupra noțiunii de meritologie, pertinentă pentru mai multe domenii pedagogice și susceptibilă de a transgresa limitele unei definiri particulare. Configurându-se, inițial, ca un principiu în

învățământ, capabil să organizeze în mod riguros domeniul învățării eficiente și calitative, acesta urmărește adevărul empiric, raportându-se la propria coerență internă. Astfel, adevărata rațiune a acestei poziții trebuie căutată în prezența considerațiilor epistemologice vizând procedurile de descriere efectivă și, mai ales, în elementele de construcție demonstrată.

Meritologia și rolul ei socio-cultural

Meritocrația este un termen larg vehiculat prin deceniile șase–șapte ale secolului trecut în limbajele filosofic, sociologic, jurnalistic și altele, desemnând situația în care pozițiile sociale și recompensele asociate acestora (venit, putere, prestigiu, privilegii etc.) nu sunt moștenite, ci dobândite de indivizi în funcție de calitățile și meritele lor personale. Meritocrația este considerată un *symptom al democratizării*, permeabilității și egalizării șanselor de ascensiune socio-culturală. La un moment dat, creșterea continuă a indicilor de mobilitate socială, aparenta slăbire a mecanismelor de prescriere în favoarea celor de dobândire a statusului social și condiționarea tot mai accentuată a nivelului acestuia de către nivelul de educație, au subliniat ideea că societățile industriale avansate intră într-o „*eră a meritocrației*”.

Într-o școală democratică și modernă, totul ar trebuie să se articuleze egalității și meritului. Meritul este un *principiu esențial al dreptății*: „dans ce cadre, l'ecole et a la fois centrale et juste parce que chacun peut y reussir en fonction de ses efforts et de ses qualites” (Dubet, Duru-Bellat 2004: 106). Astăzi, din punct de vedere formal, toți elevii pot pretinde la excelență, deoarece fiecare poate, în principiu, trece prin filiere prestigioase în condițiile când rezultatele lor școlare îi autorizează. Școala meritocratică este foarte importantă, deoarece face din școală un agent principal de selectare școlară, socială și culturală.

De fapt, astăzi școala se transformă fundamental într-o școală democratică, ale cărei principii sunt egalitatea de șanse și de acces, generalizarea învățământului, obligativitatea pe anumite trepte etc. Cu toate acestea, performanțele școlare ale elevilor au fost și sunt inegale din diferite rațiuni: sociale, psihoindividuale, pedagogice, culturale etc. Este important ca școala să recapete câteva din caracteristicile ei de *sanctuar*, dar este vorba de un sanctuar special, un sanctuar cultural, care nu mai este un spațiu sacru rupt de lume, ci un sanctuar care protejează timpul și personalitatea copilului și adolescentului (Manolescu 2019: 37-38).

Cuvântul *meritocrație* este adesea utilizat în zilele noastre pentru a descrie un tip de societate în care bogăția și poziția socială sunt obținute în principal prin competiție sau prin talent și competență demonstrate. Principalul este că o poziție investită cu responsabilități și prestigiu socio-cultural trebuie dobândită, nu moștenită sau obținută prin criterii arbitrare. Meritocrația înseamnă puterea celor mai buni, a excelenților (*kratos* din gr. înseamnă *putere*), înseamnă suveranitatea meritului. Meritologia, la rândul său, o plasăm în șirul noțiunilor din pedagogie, care indică obținerea unui rezultat personal în baza meritului sau a superiorității personale. Gândul sau convingerea meritologică este că lumea este corectă și că fiecare primește ceea ce merită. Noțiunea de *meritologie* vine etimologic din greacă: *meritus-merituous; logos – cuvânt, idee, sens, noțiune*. Deci meritologia presupune o idee, un *logos* despre merit. Heraclit a numit *logosul* ca o necesitate universal veșnică, reprezentând și legitățile discursului despre meritului individului. Evident, meritologia derivă de la *meritocrație*, fondatorul fiind M. Young, însă ideea meritocrației vine încă de la Socrate, care a formulat principiul unei guvernări ideale – nu cel care este născut împărat trebuie să conducă, ci cel care are capacitatea în a conduce. M. Young considera că progresul socio-cultural depinde de *combinarea puterii cu intelectul*, depinde de folosirea potențialului și talentului individului. De aceea el vedea destinația meritocrației în *intelectualizarea vieții socio-culturale* și dezvoltarea capacităților naturale ale individului (Ишпак).

În acest cadru analitic, trebuie să ținem cont de faptul că aceste noțiuni constituie – lucru deloc neglijabil – valori ferme pentru viitoare reconsiderări, căci acționând asupra procesului de învățare din perspectiva acestui principiu ele devin garanții de progres. Chiar negate, ele își „continuă drumul”, obligând procesul să „se deschidă” pentru a le îngloba și a perfecționa procesul ca atare. Se confirmă astfel, în virtutea unei posibilități de dialectizare, tendința de a le considera ca pe un domeniu distinct. Pedagogia trebuie să facă loc meritologiei pentru a putea integra acele elemente ce conferă fenomenului de merit un aspect de culturalizare și sociologizare. O atare percepție ne permite să legăm într-o relație mai suplă elemente atât de importante, cum ar fi acțiunea susținută, efortul, rezultatele, succesul etc. Susținem această viziune bazându-ne pe observația că nu putem separa net aceste două noțiuni, deoarece în acest caz meritologia va pierde mult din calitățile sale culturale și sociale.

Trebuie să observăm că *meritologia* înseamnă în general inteligență plus efort, având obligația de a identifica (la fiecare persoană) cât de mai timpuriu capacitatea acestor calități, pentru a fi formate selectiv prin promovarea unui sistem educațional menit să încurajeze și să impună meritele respective cât mai repede posibil, în așa fel încât acestea să se configureze sub forma unei elite pregătite temeinic pentru a-și asuma guvernarea.

În prezent, în Franța, de exemplu, perspectivele asupra meritocrației au evoluat. Meritul este *o valoare în creștere*. Chiar la nivel de politică de stat se promovează sloganul „*A munci mai bine, ca să trăim mai bine!*” Aceasta înseamnă accent mai mare pe muncă, pe efortul individual, pe cultura și responsabilitatea fiecăruia. În consecință, apare în prim plan ideea conform căreia fiecare are posibilitatea să se ridice prin muncă, prin efort personal. Într-o astfel de ideologie în structura meritului *achizițiile (dobândite prin efort) sunt cele care au prioritate*. Mesajul transmis de concepția meritocratică este că se face dreptate, că fiecare este ceea ce este în funcție de aptitudinile sale, de meritele sale, de efortul depus și de rezultatele pe care le obține. Evoluția și ascensiunea socială trebuie să depindă, să fie condiționată de merit. Meritul trebuie să devină *marele ordonator cultural* (Manolescu 2019: 131-133).

Meritologia ține mai mult de morală decât de lege, de norme de viață. Meritologia presupune crearea cadrului de șanse egale în afirmarea meritelor elevilor și o selecție *ultrarespectuoasă* a acestor merite înnăscute sau dobândite personal, diriguindu-le spre merite recunoscute în plan socio-cultural (Leu: 2013: 52). Noțiunea de meritocrație a fost folosită pentru prima oară, după cum am menționat, de către M. Young în cartea sa „*Ascensiunea meritocrației*” (1958), într-un sens peiorativ, care descrie un viitor în care poziția socială este determinată de coeficientul de inteligență (IQ), plus efort. Ideea principală era ca școala să pregătească elite care să-și asume guvernarea. Se afirma că trebuie cât mai din timp identificate meritele inteligenței și ale avântului în efort și să se ofere un sistem educațional de formare, încurajare și catapultare cât mai rapidă spre guvernare a unei elite bine pregătite. Astfel, ulterior, aceste idei au definit *formula meritocrației* sau a *meritologiei*. Dificultatea alegerii noțiunii adecvate din acestea două: meritocrație și meritologie (ne referim la școală), constă nu atât în noutatea și exclusivitatea lor, cât, mai curând, în faptul că noțiunile au valori

identice, dar niveluri diferite, în funcție de aderent sau opozant.

Un studiu interesant în direcția specificării meritocrației a fost făcut de P. V. Tyulenev, care a emis un șir de idei relevante. Astfel, autorul afirmă că succesele în susținerea copiilor capabili, talentați au generat acest *domeniu strategic* – meritologia (Тюленев 2014).

Dacă examinăm, dincolo de diversitatea lor istorică, teoriile care dau naștere unor răspunsuri, am putea distinge deci că ceea ce este bun de păstrat din meritologie este impulsul de a da tot ce putem, însă trebuie abandonată ideea că, dacă avem succes, atunci meritul ne aparține în totalitate și avem drepturi depline asupra lui. Mai trebuie eliminat și sentimentul de superioritate, pe care îl conferă subit o anumită poziție față de cel alături de care am activat, dar care a rămas în urmă. Pe măsură ce noi am tot crescut în propriii noștri ochi, valoarea morală și umană a celuilalt a tot scăzut, până când a devenit aproape nulă. Dacă acestea sunt consecințele logicii meritologice, atunci tot ce am expus mai sus poate genera mai multe întrebări, dar problematica abordată nu poate fi înțeleasă la suprafață, ca simplă constatare, ci numai în și *pornind de la* raportul pe care îl stabilește cu procesul de formare a personalității elevului.

Intellectualizarea și culturalizarea presupune, în acest context, o permanentă frământare a minții individului/elevului, tendința de a dori să cunoască, să descopere, căutând adevărul, atașament față de valorile culturale și morale, limbaj cultivat, ales, un comportament civilizată, spirit elitist, nevoia de a oferi soluții, de a fi ascultat, de a ghida, de a transmite ideile sale și celorlalți (Enăchescu 2005:184).

Esența meritocrației constă în faptul de a oferi posibilitatea de șanse egale pentru a deveni inegali, după cum afirmă cercetătorii în domeniu, existând o concurență deschisă pentru a ocupa cele mai râvnite locuri, cele mai responsabile și plătite slujbe, iar oamenii devotați și competenți, de regulă, reușesc în atingerea acestor poziții (Чекарева). Dar nu numai talentul și mintea determină poziția socială a persoanei, ci, mai mult, șansa *de a-și demonstra capacitățile sale*. Anume aceasta este una din consecințele principale ale abordării principiului meritologiei în învățământ. Învățarea riguroasă, eficiență, fundamentală a elevului îi oferă acestuia șanse reale *de a-și demonstra capacitatea, intelectul, cultura, competențele atât în perioada școlară, cât și în activitatea ulterioară*.

Preluând o idee a lui A. Zhuk, putem afirma că una din caracteristicile definitorii ale discursului meritologic este faptul că ideile în care se transformă au o validitate reglatoare. În China, de exemplu, funcționează un șir de mecanisme meritocratice, cum ar fi examenul de stat pentru accesarea la o slujbă publică. Criteriile de selecție sunt minimale, deoarece dacă criteriile sunt prea multe, atunci înseamnă că ele nu lucrează. Tot aici este vehiculată formula „selection plus election” / „selecție plus alegere” / „отбор плюс выбор” (Жук 2015).

Potențialul formativ al elitopedagogiei

Meritologia este un cuvânt magic, fiind și un factor de sociologizare și culturalizare. În el se includ multe aspecte, conotația lui fiind foarte diversă. Ideea principală a meritologiei însă este de a conduce sistemul educațional în corespundere cu cerințele concurenței pe plan mondial. Ea presupune un ideal socio-cultural la care trebuie să tindă în evoluția sa învățământul modern. Meritologia permite de a învinge inerția sistemului pentru a ajunge la performanțe reale. În acest context, egalitatea șanselor pentru fiecare elev nu presupune ridicarea lui pe o anumită scară socială, cât, mai ales, șansele egale pentru fiecare, indiferent de nivelul său intelectual, de a-și dezvolta capacitatea și talentul cu care este înzestrat, toate atitudinile de a aprecia frumosul și profunzimea experienței umane, tot potențialul pentru a dezvolta plenitudinea vieții. Fiecare elev este un individ prețios, nu, pur și simplu, un potențial element funcțional al societății.

Abordarea sociologică și culturologică a educației rezidă din faptul că oricât de pragmatici am fi, nu putem da la o parte efuziunile educogene ale mediului cultural în care are loc învățarea. Influența socio-culturală își pune amprenta sigură în procesul de realizare a educației.

Realitatea școlară actuală scoate cu pregnanță în evidență, pe de o parte, *elitismul* bazat pe selecție, iar pe de altă parte, este promovată generalizarea învățământului care a condus la accesul progresiv al tuturor elevilor la școală. Școala s-a văzut confruntată cu o multitudine de probleme, cărora trebuie să le facă față dintr-o perspectivă pedagogică și socio-culturală (Leu 2013: 52).

Așadar, pentru ceea ce urmărim este necesar să definim meritologia ca fiind o calitate umană pe care o recunoaștem ca dependentă de voință noastră, iar promovarea ei ca pe o certitudine este un fenomen real și are caracteristici specifice. Tocmai în acest sens, noțiunea are relevanță pentru sistemul educațional.

Instituind meritologia ca principiu în învățământ, actualizăm astfel și revigorăm valențele euristice ale învățării, pentru că, procedând în așa mod, se stimulează apariția selecției pozitive, care traduce, de fapt, apariția unor similitudini între elemente concatenate. Motivul pentru care meritologia este mai bine pusă în valoare în procesul de învățare este evident: este nevoie de un model cu dominantă cognitiv-spirituală lucrativă, având ca fundal acțiunile formative echilibrate, recunoscute ca atare.

În aria acestor reflecții, elitopedagogia poate fi o direcție de cercetare serioasă în științele educației. Ea poate studia geneza formativă a personalității talentate, procesul autoeducației și a acelor sisteme pedagogice care îi permit să-și descopere începutul creativ (Аксенов 2011: 263). *Educația elitară* sau *de elită* este un tip de educație superioară calitativă, având un *caracter deschis*, incluzând copiii cu un intelect înalt dezvoltat, din diverse clase sociale. Spre deosebire de *educația elitară*, *educația elitistă* este pentru un cerc restrâns, destinată pentru cei din familii asigurate, social superioare, ca un *sistem închis*.

Educația secolului XXI trebuie să aibă un caracter umanitar-cultural, elita cunoștințelor devenind un hegemon al societăților informaționale. Or, educația de calitate conduce la apariția unei elite de calitate, *elită* însemnând aici cei care *crează noi valori*. Elita școlară fiind, în acest sens, ceea ce însumă în sine tot ce este cel mai valoros, cel mai bun. Elita nu este un domeniu al privilegiului, dar o sferă a datoriei: elita are mai multe datorii, decât drepturi. Omul elitei este omul științei, iar elevul elitei este elevul cunoașterii (Канарш 2019: 16). Menționăm că sarcina principală a principului meritologic în educație este de a aduce sistemul educațional în corespundere cu *concurența internațională*. Idealul societății informaționale este de *a merita pe dreptate*, iar orientarea principală afirmă că este imposibil de a face o bună carieră, fără a avea o educație bună. Acest fapt reflectă o neegalitate, însă dreaptă.

Educația elitară este analogia unei calități superioare, care acționează asupra a tot ce este cantitate și determină prin superioritatea ei alte calități. Din punct de vedere dialectic, elita este o formă conținutul căreia este *elitatea*, iar vectorul de dezvoltare este calitatea. Anume prin această triadă (formă, conținut, dezvoltare) elitologia încearcă să descrie codul unei personalități aparte. Elita este deci o superioritate în calitate, aceasta este o calitate

care are o influență asupra cantității și asupra altor calități subsecvente (de nivel mai jos). Elita deține primatul în toate unde este *concurență* și produce-reala calității (Карабущенко 2017: 49).

Lucrurile devin clare atunci când domeniul analizei meritologice generează o atitudine pozitivă a mișcărilor pasionate de efortul de a ajunge la nivel superior în acțiunile întreprinse. Sub presiunea constrângerilor culturale și sociale, principiul meritologic are o adecvare originară, imposibil de anulat. Elevul este modelat de merit aproape în aceeași măsură în care el însuși îl modelează, aceasta fiind o calitate care reprezintă condiția esențială a elevității.

Orientarea educației în actualitate se bazează pe sloganul „Școli care gândesc și națiuni care învață”. Accentul trebuie pus pe ideea „A studia mai puțin, dar a învăța mai mult”. Învățarea trebuie să fie conștiință, să furnizeze cunoștințe și competențe utile pentru viață (Жук 2017).

Dacă elevul este *deștept (D)*, *inteligent (I)*, *creativ (C)* și depune un anumit *efort (E)*, fapt care prefigurează *principiul DICE*, el trebuie și va primi tot ceea ce merită. Acest elev trebuie să lucreze independent, permanent și să se afle într-un proces de concurență, care ajută dezvoltarea. Elevii talentați, deștepți, harnici merită aprecieri pe măsură. Cu cât elevii se ridică în ierarhia meritologiei, cu atât ei colaborează mai activ cu alți elevi mai deștepți, mai instruiți, mai interesați și astfel ei tind să ajungă nivelul acestora. Ei devin puternic motivați. Pentru realizarea principiului meritologic în școală este nevoie ca elevii să fie *cinștiți, onești, meditativi*. Onestitatea la nivel superior este garantul succesului meritologiei.

Indispensabilitatea socio-culturală a școlii astăzi este un fapt real, aceasta fiind instituția care a valorificat și valorifică potențialul și meritele personale ale elevilor, asumându-și acest rol și pe care îl îndeplinește mai bine sau mai puțin bine. În mentalul omenirii este impregnată ideea potrivit căreia viața fără școală nu se poate. Aceasta a devenit cea mai mare *religie a omenirii*. Iar efectul de „prestigiu personal” al elevului și „prestigiu instituțional” al școlii este din ce în ce mai prezent în dezbateri, în analize, în documente de politică și strategie educațională (Mănolescu 2019: 18).

Meritologia este elita cunoștințelor, este *standardul superior al calității*, iar secolul XXI mai este numit și *secolul preconizării*, adică a ceea ce stă în fiecare din noi ca persoană, ceea ce este de nebiruit în noi. Și fiecare primește după merit și

doar ceea ce este al său. Meritologia este *elita viitorului*.

Așadar, educația elitară se prezintă ca o *elitare sistematică orientată a persoanei* în baza actualizării ei creative. A ne imagina viitorul fără educația elitară de azi, care creează un nou *personism*, este greu sau chiar imposibil, deoarece într-o societate actuală poate supraviețui doar acela a cărui sistem socio-cultural și economic este construit optimal din punct de vedere al progresului științific (Leu 2013: 54).

Personizarea încearcă să dezvolte, în orice situație, cea mai înaltă cultură a competenței posibile a persoanei și în cât mai multe zone posibile. Dezvoltarea în fiecare elev a abilității de a aborda cunoștințele într-un mod critic și metacognitiv preconizat este un obiectiv fundamental în concepția modernă a educației. Personizarea înseamnă a avea o *mentalitate de creștere* (Cornelius 2017). Mentalitatea de creștere este un semn al preconizării, o abordare valorificată din ce în ce mai mult al cărei scop este să pună elevii în poziția de a-și controla propria învățare.

Elitologia pedagogică este un strat cultural superior în sistemul educației, având funcții deosebite, legate de sistem în general, de elaborare a valorilor și normelor, care asigură funcționarea sistemului, dezvoltarea lui, orientarea spre mișcarea într-o anumită direcție. Elita în educație este acea grupă relevanțială la valorile căreia se orientează tot sistemul. Există anumite legități ale elitologiei – legități ale structurii, legități de funcționalitate, de dezvoltare. Ashin G. afirmă că *educația elitară și elitopedagogia* sunt părți componente ale elitologiei ca știință. Personalismul studiază personalitatea elitară care este sensul suprem al civilizației, care poate ieși în afara posibilităților sale, să se înalțe deasupra lor. Personalismul tinde să creeze o pedagogie care are drept scop trezirea și dezvoltarea straturilor personale ale omului, stimularea, autoînălțarea persoanei, elitizarea sa. Elita adevărată este aceea care nu este cauzată de o întâmplare, „sus” aflându-se elita meritului, a minții, instruirii, superiorității intelectuale și morale, erudiției, potențialului creator (Ашин 2003).

Ajunși în acest punct al analizei, trebuie să remarcăm că în orice societate există un dublet centru-periferie, o structură socială ce marchează relațiile macrosociale de la nivelul societății, „elita intelectuală” fiind o formă ce posedă valori superioare, elită ce este singura în măsură a ocupa centrul axiologic. „Elitele intelectuale vor trebui să-și

asume centrul axiologic, cultural. Când în societate se produce fricțiunea la nivelul straturilor culturale, deci la nivelul axiologiei, este un semn al crizei sociale” (Samoilă 2008: 167).

Potrivit lui Pareto, elita reprezintă o grupare formată din indivizi a căror calități ating nivelul cel mai mare de dezvoltare. Elita este caracterizată prin *intelență, forță, cultură, caracter, hotărâre și capacitate* de orice fel. În viziunea lui Pareto „o elită este o mărime sociologică de valoare pozitivă”. Există o relație direct proporțională între titlul purtat și calitățile ce țin de acest titlu, astfel încât în elite se grupează indivizii care au capacități maxime (Elitele 2010).

Așadar, societatea meritocratică îmbină în mod egal un respect egal față de toți, cu anumite mici diferențe. Nici o societate nu a trăit fără elite. Din punctul de vedere al meritocrațiilor, criteriul de apartenență a oamenilor la unul sau la alt strat socio-cultural ia în seamă competențele lor intelectuale și rolul lor în procesele sociale. Este posibil faptul că pentru a apărea civilizația actuală, un anumit procent al omenirii trebuia să posedă acea capacitate pe care noi o numim astăzi intelect. În stratul superior al sistemului meritocratic intră oamenii cu capacități deosebite (Pезаков 2013: 35).

Noul sistem educațional trebuie să pună la bază educația, formarea omului modern, adaptat la lumea în care trăim. Azi trăim un paradox: în ultimii ani a avut loc o dezvoltare tehnică și tehnologică șocantă, incredibilă într-o perioadă atât de scurtă, dar nivelul de conștiință al omului a rămas același. Omul modern are un nivel de conștiință prea scăzut pentru mijloacele tehnice și tehnologia pe care le are la dispoziție. Copiii noștri trebuie educați cu mare grijă astfel încât specia să recupereze în cât mai scurt timp decalajul dintre nivelul de dezvoltare tehnologică și nivelul conștiinței (Primo 2013: 41-44).

Concluzii

Așadar, examinând specificul noțiunilor de meritologie și meritocrație într-un context pedagogic referențial, s-a atras atenția asupra unui șir aspecte, ordonate în funcție de viziunea chemată să identifice fenomene esențiale în „întinderea” socio-culturală a învățării. Concret, o primă idee degajată din demersul analitico-sintetic al meritocrației și meritologiei indică faptul că sistemul socio-cultural și de educație reclamă a fi structurat în așa fel încât să fie capabil să selecteze pe cei care au valoare, talent, energie și caracter. De asemenea, trebuie să precizăm că modificările produse în școală conduc

la aceea ca școala să recapete câteva din caracteristicile ei de sanctuar cultural, care nu mai este un spațiu sacru rupt de lume, ci un sanctuar care protejează timpul și personalitatea copilului și adolescentului. Din aceeași perspectivă, trebuie să atragem atenția asupra faptului că culturalizarea este o completare necesară a naturii umane, este o putere a spiritului, idee care este foarte importantă în procesul de învățare în baza principiului meritologic.

În fapt, această schimbare de viziune pune în valoare faptul că *meritologia* înseamnă inteligență plus efort, având obligația de a identifica cât de mai timpuriu capacitatea acestor calități, pentru a fi formate prin promovarea unui sistem educațional menit să încurajeze și să impună meritele respective cât mai repede posibil, în așa fel încât acestea să se configureze sub forma unei elite pregătite temeinic. Acest fenomen este caracteristic intelectualizării și culturalizării, care presupun o permanentă frământare a minții elevului, tendința de a dori să cunoască, să descopere, căutând adevărul, atașament față de valorile culturale și morale, un comportament civilizat, spirit elitist etc. Abordarea sociologică și culturologică a educației rezidă din faptul că oricât de pragmatici am fi, nu putem da la o parte efuziunile educogene ale mediului cultural în care are loc învățarea.

În spațiul mental al timpului, elitopedagogia este o direcție de cercetare valoroasă în științele educației. *Educația elitară* sau *de elită* este un tip de educație superioară calitativă, având un *caracter deschis*, incluzând copiii cu un intelect înalt dezvoltat, din diverse clase sociale. Spre deosebire de *educația elitară*, *educația elitistă* este pentru un cerc restrâns, ca un *sistem închis*. În context analitic, a fost formulat și principiul DICE: Dacă elevul este *deștept (D)*, *inteligent (I)*, *creativ (C)* și depune un anumit *efort (E)*, el trebuie și va primi tot ceea ce merită. Acest elev trebuie să lucreze independent, permanent și să se afle într-un proces de concurență, care ajută dezvoltarea. Cu cât elevii se ridică în ierarhia meritologiei, cu atât ei colaborează mai activ cu alți elevi. Pentru realizarea principiului meritologic în școală este nevoie ca elevii să fie *cinștiți, onești, meditativi*. Onestitatea la nivel superior este garantul succesului meritologiei.

Referințe bibliografice / References

Cornelius S. Trei moduri în care poți utiliza învățarea personalizată pentru a promova o mentalitate de creștere. <https://creeracord.com/2017/06/24/trei-moduri-in-care-poti-utiliza> (vizitat 12.03.2021).

Dubet F., Duru-Bellat M. Qu'est-ce qu'une école juste? În: Revue française de pédagogie, 2004, nr. 146, p. 105-114.

Elitele. 2010. În: <https://understandingpeopletoday.wordpress.com/tag/pareto/> (vizitat 12.03.2021).

Enăchescu C. Tratat de teoria cercetării științifice. Iași: Polirom, 2005. 420 p.

Frangapol P. T. Mediocritate și excelență. O radiografie a științei și a învățământului din România. Vol. 7. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2019. 263 p.

Leu C. Meritocrația ca element de consolidare a democrației reale. În: Leu C. Secolul și democrația. Studii și articole. București: Realitatea, 2013, p. 46-88.

Manolescu M. Evaluarea în educație. Meritocrația și mediocritatea. București: Editura Universitară, 2019. 416 p.

Primo L. Meritocrația și meritocratismul. București: Antet, 2013. 296 p.

Râmbu N. Tirania valorilor. Studii de filosofia culturii și axiologie. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006. 420 p.

Samoilă A. Relația între elita politică și cea intelectuală. Conflict și/sau colaborare? În: Revista Română de Sociologie, 2008, nr. 1-2, p. 163-172.

Ашин Г. К. Курс истории элитологии. М.: МГИМО, 2003. <https://studfile.net/preview/2088033> / Ashin G. K. Kurs istorii elitologii. M.: MGIMO, 2003. <https://studfile.net/preview/2088033> (vizitat: 15.03.2021).

Аксёнов П. В. Элитное образование как фактор формирования интеллектуальной элиты. În: Мир науки, культуры, образования, 2011, № 2 (27), с. 263-267. / Aksyonov P. V. Elitnoye obrazovaniye kak faktor formirovaniya intellektual'noy elity. In: Mir nauki, kul'tury, obrazovaniya, 2011, № 2 (27), s. 263-267.

Жук А. Политическая меритократия в Сингапуре. În: Историческая и социально-образовательная мысль, 2015. Т. 7, № 6, ч. 2, с. 38-42. / Zhuk A. Politicheskaya meritokratiya v Singapore. In: Istoricheskaya i sotsial'no-obrazovatel'naya mysl', 2015. T. 7, № 6, ch. 2, s. 38-42.

Жук А. Реформа системы образования в Сингапуре и ее роль в развитии страны. În: Историческая и социально-образовательная мысль, 2017. Т. 9, № 2/1, с. 32-36. / Zhuk A. Reforma sistemy obrazovaniya v Singapore i yeye rol' v razvitiy strany. In: Istoricheskaya i sotsial'no-obrazovatel'naya mysl', 2017. T. 9, № 2/1, s. 32-36.

Канарш Г. Ю. Элитарный дискурс справедливости: современные концепции. În: Философия и современность, 2019, № 2, с. 62-71. / Kanarsh G. Yu. Elitarnyy diskurs spravedlivosti: sovremennyye kontseptsii. In: Filosofiya i sovremennost', 2019, № 2, s. 62-71.

Карабущенко П. А. Элита как ценность: смысл избранности, 2016. 62 с. / Karabushchenko P. A. Elita kak tsennost': smysl izbrannosti, 2016. 62 s. <https://cyberleninka.ru/article/n/elita-kak-tsennost-smysl-izbrannosti> (vizitat 04.04.2021).

Резаков Р. Г. Интеллектуальная элита и ее роль в современном мире. În: Педагогика, 2003, № 2, с. 34-41. / Rezakov R. G. Intelektual'naya elita i yeye rol' v sovremennom mire. In: Pedagogika, 2003, № 2, s. 34-41.

Тюленев П. В. Наша система образования отстает на 3 тысячи лет, 2014. / Tyulenev P. V. Nasha sistema obrazovaniya otstayet na 3 tysyachi let, 2014. <https://proza.ru/2014/05/18/2051> (vizitat 04.04.21).

Шпак В. Ю. Меритократия. În: Словарь по политологии. Отв. ред. В. Н. Коновалов, с. 126-127. http://window.edu.ru/resource/681/37681/files/polit_dict.pdf / Shpak V. Yu. Meritokratiya. In: Slovar' po politologii. Otv. red. V. N. Konovalov, s. 126-127 (vizitat: 03.04.2021).

Чекарева А. Представления о меритократии / Chekareva A. Predstavleniya o meritokratii. <https://cyberleninka.ru/article/n/predstavleniya-o-meritokratii> (vizitat: 04.04.2021).

Tatiana Callo (Chișinău, Republica Moldova). Doctor habilitat în științe pedagogice, profesor universitar, Institutul de Științe ale Educației.

Татьяна Калло (Кишинев, Республика Молдова). Доктор хабилитат педагогических наук, профессор, Институт педагогических наук.

Tatiana Callo (Chisinau, Republic of Moldova). Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Institute of Educational Sciences.

E-mail: crinalb55@gmail.ro

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7673-3046>